

IV. ÚS 570/03

Z pohledu ústavněprávního lze vymezit zobecňující podmínky, za jejichž splnění má nesprávná realizace důkazního řízení za následek porušení základních práv a svobod ve smyslu dotčení postulatů spravedlivého procesu.

V řízení o ústavních stížnostech lze jako první vyčlenit případy tzv. opomenutých důkazů. Jde jednak dílem o procesní situace, v nichž bylo účastníky řízení navrženo provedení konkrétního důkazu, přičemž návrh na toto provedení byl soudem bez věcně adekvátního odůvodnění zamítnut, eventuálně zcela opomenut, což znamená, že ve vlastních rozhodovacích důvodech o něm ve vztahu k jeho zamítnutí nebyla zmínka buď žádná či toliko okrajová a obecná neodpovídající povaze a závažnosti věci. Dílem se dále potom jedná o situace, kdy v řízení provedené důkazy nebyly v odůvodnění meritorního rozhodnutí, ať již negativně či pozitivně, zohledněny při ustálení jejího skutkového základu, tj. soud je neučinil předmětem svých úvah a hodnocení, ačkoliv byly řádně provedeny (sp. zn. III. ÚS 150/93, III. ÚS 61/94, III. ÚS 51/96, IV. ÚS 185/96, II. ÚS 213/2000, I. ÚS 549/2000, IV. ÚS 582/01, II. ÚS 182/02, I. ÚS 413/02, IV. ÚS 219/03 a další).

Další skupinu případů tvoří situace, kdy důkaz, resp. informace v něm obsažená, není získán co do jednotlivých dílčích komponentů (fází) procesu dokazování procesně přípustným způsobem, a tudíž musí být soudem a limine vyloučen (v kontrapozici k předchozímu "opomenut") z předmětu úvah směřujících ke zjištění skutkového základu věci (sp. zn. IV. ÚS 135/99, I. ÚS 129/2000, III. ÚS 190/01, II. ÚS 291/2000 a další).

Konečně třetí základní skupinou případů vad důkazního řízení jsou v řízení o ústavních stížnostech případy, kdy z odůvodnění rozhodnutí nevyplývá vztah mezi skutkovými zjištěními a úvahami při hodnocení důkazů na straně jedné a právními závěry na straně druhé, resp. případy, kdy v soudním rozhodování jsou učiněná skutková zjištění v extrémním nesouladu s vykonanými důkazy (sp. zn. III. ÚS 84/94, III. ÚS 166/95, II. ÚS 182/02 a další).

V řízení o ústavních stížnostech lze tedy co do ústavněprávní relevance pochybení v kognitivním procesu dokazování, jakožto procesu zjišťování skutkového stavu, vyčlenit případy důkazů opomenutých, případy důkazů získaných, a tudíž posléze i použitých v rozporu s procesními předpisy a konečně případy svévolného hodnocení důkazů provedeného bez jakéhokoliv akceptovatelného racionálního logického základu. Ústavní soud jako soudní orgán ochrany ústavnosti je tak v daném ohledu povolán korigovat pouze nejextrémnější excesy.

Ústavní soud rozhodl dne 30. června 2004 v senátě o ústavní stížnosti Ing. J. V., zastoupeného Mgr. J. S., advokátem, proti usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 16. ledna 2003 č. j. 7 To 265/2002-201, o zamítnutí odvolání v trestní věci, takto:

Ústavní stížnost se zamítá.

Odůvodnění

Včas podanou, jakož i z pohledu ostatních zákonných náležitostí formálně bezvadnou ústavní stížností napadl stěžovatel v záhlaví uvedené usnesení Krajského soudu v Brně s tvrzením, že se jím cítí být dotčen ve svém ústavně zaručeném základním právu na spravedlivý proces plynoucím z čl. 36 odst. 1 a čl. 37 odst. 3 Listiny základních práv a svobod (dále jen "Listina").

Namítané porušení ústavních kautel spatřuje stěžovatel zejména v tom, že se v jeho trestní věci obecné soudy nevypořádaly s podanými důkazními návrhy, především návrhem na výslech svědkyně Ing. J. H., jež se dle jeho názoru mohla relevantním způsobem vyjádřit ke skutkovým okolnostem rozhodným pro posouzení viny. V rámci předestřených stížnostních bodů stěžovatel rovněž obecně polemizoval s hodnocením důkazů provedeným obecnými soudy, přičemž namítl porušení ustanovení § 2 odst. 5, 6 tr. řádu a taktéž argumentoval rovněž jím nahlíženou nezákonností řízení, neboť soudkyně soudu projednávajícího předmětnou kauzu v prvním stupni poté, co vznesl námitku podjatosti, usnesením rozhodla, že se v dané trestní věci necítí být podjatou a pokračovala v hlavním líčení. Především však má stěžovatel za to a považuje za klíčové, že s ohledem na uvedený důkazní návrh, s jehož odmítnutím se obecné soudy řádně nevypořádaly, rozhodly svévolně v rozporu s principy charakterizujícími právní stát. Proto se domáhal, aby Ústavní soud napadené usnesení Krajského soudu v Brně nálezem zrušil.

Z obsahu spisu Městského soudu v Brně sp. zn. 7 T 41/2001, jež si vyžádal, Ústavní soud zjistil, že stran merita věci byl stěžovatel (vedle dalšího spoluobžalovaného) po provedeném trestním řízení rozsudkem tammního soudu ze dne 26. října 2001 č. j. 7 T 41/2001-129 ve spojení s odvolání zamítajícím usnesením Krajského soudu v Brně ze dne 16. ledna 2003 č. j. 7 To 265/2002-201 pro ve výroku rozhodnutí nalézacího soudu blíže popsany skutek uznán vinným ze spáchání trestného činu ublížení na zdraví podle § 221 odst. 1 tr. zák. ve stadiu pokusu ve smyslu § 8 odst. 1 tr. zák. a trestného činu výtržnictví podle § 202 odst. 1 tr. zák. a odsouzen k úhrnnému trestu odnětí svobody v trvání šesti měsíců, přičemž mu byl výkon tohoto trestu podmíněně odložen na zkušební dobu v trvání osmnácti měsíců. Za základ skutkového zjištění podřazeného pod označená ustanovení trestního zákona, jak z odůvodnění citovaných rozhodnutí vyplývá, byly vzaty výsledky stěžovatele, spoluobviněného, svědků (vč. výsledku poškozeného) a ve věci provedené listinné důkazy.

Ústavní soud dále, za účelem posouzení opodstatněnosti tvrzení obsažených v ústavní stížnosti, tudíž s cílem vést dokazování ke skutečnostem ověřujícím stěžovatelova tvrzení o dotčení na základních právech a svobodách (sp. zn. III. ÚS 464/99, III. ÚS 345/2000, sp. zn. III. ÚS 138/2000, sp. zn. III. ÚS 49/01 a další), provedl v předmětné věci při konaném ústním jednání dokazování označeným spisem Městského soudu v Brně (§ 48 odst. 1 zák. č. 182/1993 Sb., ve znění pozdějších předpisů). Z tohoto zjistil v intencích naznačeného přezkumu následující:

- z protokolu o hlavním líčení konaném dne 26. června 2001 před tammním soudem, že stěžovatel navrhl, aby byla slyšena jako svědkyně Ing. J. H. a jeho matka Z. V. (č. l. 102) z protokolu ze dne 26. října 2001 o konání odročeného hlavního líčení potom, že stěžovatel k dotazu soudu sdělil, že na svých důkazních návrzích tak, jak je "učinil v rámci předchozích hlavních líčení" trvá, v reakci na což samosoudkyně vyhlásila ve smyslu § 216 odst. 1 tr. řádu usnesení, že další důkazy prováděny nebudou (č. l. 126),

- na č. l. 139 je založeno odvolání stěžovatele směřující do rozsudku Městského soudu v Brně ze dne 26. října 2001 č. j. 7 T 41/2001-129, v němž se výslovně konstatuje, že Ing. J. H. "byla navržena jako svědkyně" v opravném prostředku rovněž se namítá, že "nebyly provedeny žádné důkazní návrhy z naší strany" (roz. stěžovatele a spoluobžalovaného, č. l. 140), což následně při veřejném zasedání konaném před odvolacím soudem dne 16. ledna 2003 akcentoval slovy "trvám na tom, že jsem se předmětného jednání nemohl dopustit, neboť bezprostředně po vykonání zkoušky kritického dne jsem z důvodu havarijního stavu elektřiny v bytě odjel za svojí tetou Ing. H. do Bohunic (č. l. 195).

Z obsahu odůvodnění označeného rozhodnutí Městského soudu v Brně potom se podává, že nalézací soud k výše citovaným důkazním návrhům stěžovatele uvedl, že "neshledal žádných důvodů pro předvolání a slyšení jako svědkyně Z. V., což je matka obžalovaného J. V. a manželka

obžalovaného V. V., právě vzhledem k úzké rodinné vazbě, čímž je už dopředu zpochybněna věrohodnost této svědkyně. Stejně tak soud považoval za nadbytečný výslech svědkyně Ing. J. H., která měla obžalovanému J. V. potvrdit skutečnost, že se v uvedený den a čas nenacházel na místě činu, kdy soud přihlédl ke skutečnosti, že výslech této svědkyně nebyl obžalovaným navrhován v rámci přípravného řízení, ale až u hlavního líčení, v průběhu kterého již byla vyvrácena obhajoba tohoto obžalovaného, který tvrdil, že se na místě činu nemohl nacházet, neboť vykonával zkoušku na vysoké škole. Vzhledem k jednoznačné důkazní situaci se pak jevílo provedení všech shora navržených důkazů jako nadbytečné." (str. 6 rozsudku).

Následně, v ústavní stížnosti napadeném usnesení vydaném k opravnému prostředku stěžovatele, dospěl Krajský soud v Brně (usnesením ze dne 16. ledna 2003 č. j. 7 To 265/2002-201) po přezkoumání rozsudku soudu prvního stupně k závěru, že tento učinil ve věci úplná a správná skutková zjištění, která mají oporu v provedených důkazech zhodnocených jak jednotlivě, tak i v jejich souhrnu a vypořádal se s uplatněnou obhajobou obžalovaných.

K takto zjištěným skutečnostem nezbyvá než uvést, že Ústavní soud není součástí soustavy obecných soudů a není zpravidla oprávněn zasahovat do rozhodování těchto soudů. Tato maxima je prolomena pouze tehdy, pokud by na úkor stěžovatele vykročily z mezí daných rámcem ústavně zaručených základních lidských práv [čl. 83, čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy ČR].

Ústavní soud v řadě svých nálezů (sp. zn. III. ÚS 61/94, III. ÚS 95/97, III. ÚS 173/02 a další) podrobně vyložil pojem tzv. opomenutých důkazů ve vazbě na zásadu volného hodnocení důkazů a kautely, jež zákon klade na odůvodnění soudních rozhodnutí. Zásada volného hodnocení důkazů tudíž neznamená, že by soud ve svém rozhodování (v úvahách nad ním) měl na výběr, které z provedených důkazů vyhodnotí a které nikoli, nebo o které z provedených důkazů své skutkové závěry (zjištění) opře a které opomene.

Jak vyslovil Ústavní soud již v nálezu ve věci sp. zn. I. ÚS 733/01, mimo formální absenci rozhodovacích důvodů, neakceptování důkazního návrhu obviněného co do věcného obsahu odůvodnění lze založit toliko třemi důvody: Prvním je argument, dle něhož tvrzená skutečnost, k jejímuž ověření nebo vyvrácení je navrhován důkaz, nemá relevantní souvislost s předmětem řízení. Dalším je argument, dle kterého důkaz není s to ani ověřit ani vyvrátit tvrzenou skutečnost, čili ve vazbě na toto tvrzení nedisponuje vypovídací potencií. Konečně třetím je pak nadbytečnost důkazu, tj. argument, dle něhož určité tvrzení, k jehož ověření nebo vyvrácení je důkaz navrhován, bylo již v dosavadním řízení bez důvodných pochybností (s praktickou jistotou) ověřeno nebo vyvráceno.

Z pohledu ústavněprávního lze přitom vymezit zobecňující podmínky, za jejichž splnění má nesprávná realizace důkazního řízení za následek porušení základních práv a svobod ve smyslu dotčení postulátů spravedlivého procesu.

V řízení o ústavních stížnostech lze jako první vyčlenit případy tzv. opomenutých důkazů. Jde jednak dílem o procesní situace, v nichž bylo účastníky řízení navrženo provedení konkrétního důkazu, přičemž návrh na toto provedení byl soudem bez věcně adekvátního odůvodnění zamítnut, eventuálně zcela opomenut, což znamená, že ve vlastních rozhodovacích důvodech o něm ve vztahu k jeho zamítnutí nebyla zmínka buď žádná či toliko okrajová a obecná neodpovídající povaze a závažnosti věci. Dílem se dále potom jedná o situace, kdy v řízení provedené důkazy nebyly v odůvodnění meritorního rozhodnutí, ať již negativně či pozitivně, zohledněny při ustálení jejího skutkového základu, tj. soud je neučinil předmětem svých úvah a hodnocení, ačkoliv byly řádně provedeny (sp. zn. III. ÚS 150/93, III. ÚS 61/94, III. ÚS 51/96, IV. ÚS 185/96, II. ÚS 213/2000, I. ÚS 549/2000, IV. ÚS 582/01, II. ÚS 182/02, I. ÚS 413/02, IV. ÚS 219/03 a další).

Další skupinu případů tvoří situace, kdy důkaz, resp. informace v něm obsažená, není získán co do

jednotlivých dílčích komponentů (fází) procesu dokazování procesně přípustným způsobem, a tudíž musí být soudem a limine vyloučen (v kontrapozici k předchozímu "opomenut") z předmětu úvah směřujících ke zjištění skutkového základu věci (sp. zn. IV. ÚS 135/99, I. ÚS 129/2000, III. ÚS 190/01, II. ÚS 291/2000 a další).

Konečně třetí základní skupinou případů vad důkazního řízení jsou v řízení o ústavních stížnostech případy, kdy z odůvodnění rozhodnutí nevyplývá vztah mezi skutkovými zjištěními a úvahami při hodnocení důkazů na straně jedné a právními závěry na straně druhé, resp. případy, kdy v soudním rozhodování jsou učiněna skutková zjištění v extrémním nesouladu s vykonanými důkazy (sp. zn. III. ÚS 84/94, III. ÚS 166/95, II. ÚS 182/02 a další).

V řízení o ústavních stížnostech lze tedy co do ústavněprávní relevance pochybení v kognitivním procesu dokazování, jakožto procesu zjišťování skutkového stavu, vyčlenit případy důkazů opomenutých, případy důkazů získaných, a tudíž posléze i použitých v rozporu s procesními předpisy a konečně případy svévolného hodnocení důkazů provedeného bez jakéhokoliv akceptovatelného racionálního logického základu. Ústavní soud jako soudní orgán ochrany ústavnosti je tak v daném ohledu povolán korigovat pouze nejextrémnější excesy.

V posuzované kauze ve věci jednající Městský soud v Brně, jak se z rekapitulovaného podává, shledal nadbytečnost důkazních návrhů stěžovatele, přičemž tento svůj postoj řádně a logickým způsobem odůvodnil (§ 125 odst. 1 tr. řádu). Tato jeho myšlenková operace k důkaznímu řízení se upínající se zakládá na racionální argumentaci a je reflexí kautely nezávislého soudního rozhodování ve smyslu čl. 82 Ústavy ČR.

Krajský soud v Brně jako soud odvolací, který se ztotožnil se stanoviskem nalézacího soudu, neměl důvod se těmito návrhy znovu výslovně zabývat, když důkazní návrhy, byť by se jednalo případně i o návrhy opakované, v podaném odvolání stěžovatele a následně ani při veřejném zasedání před odvolacím soudem konaném vzneseny nebyly. Nelze tak nikterak říci, že by obecné soudy nedostály postulátu plynoucímu z principu zákazu svévole, v souladu s nímž je shoda mezi deklarovaným právním pravidlem a postupem orgánů veřejné moci nezbytnou podmínkou právního státu založeného na úctě k právům a svobodám člověka a občana (čl. 1 odst. 1 Ústavy ČR) směřujícího k transparentnosti soudního rozhodování a usilujícího o to, aby proces coby celek mohl být chápán jako spravedlivý a důvěru v právo takto upevňující.

Pro úplnost se dodává, že pokud stěžovatel mimo jiné co do odůvodnění ústavní stížnosti argumentoval rovněž jím nahlíženou nezákonností řízení ve vazbě na rozhodování o podjatosti soudkyně soudu projednávajícího předmětnou kauzu v prvním stupni, této výtce Ústavní soud nepřisvědčil. Nepovažoval ji za důvodnou (§ 31 odst. 1, 2 ve spojení s § 141 odst. 4 tr. řádu), když přihlédl k tomu, že stížnost stěžovatele do usnesení Městského soudu v Brně ze dne 26. října 2001 č. j. 7 T 41/2001-148, jímž bylo rozhodnuto, že samosoudkyně není vyloučena z vykonávání úkonů trestního řízení v dané trestní věci, Krajský soud v Brně řádně odůvodněným usnesením ze dne 16. ledna 2003 č. j. 7 To 266/2002-204 zamítl.

Pro uvedené Ústavní soud rozhodl, jak ve výroku nálezu obsaženo (§ 82 odst. 1 zák. č. 182/1993 Sb., ve znění pozdějších předpisů).

Poučení: Proti tomuto nálezu se nelze odvolat.

V Brně dne 30. června 2004